

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2024: 54-55; 10–18 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12139>

УДК 070.1(4-15)"1918/1939"

ГУМАНІТАРНА ПОЛЕМІКА В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ У ПЕРІОД МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ*

Ігор Павлюк

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України,

вул. Михайла Грушевського, 4, 01001, Київ, Україна

e-mail: pavlyuk196767@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8698-3498>

У статті висвітлено гуманітарну полеміку в західноукраїнській пресі у міжвоєнний (1920-30-ті рр.) період у трьох аспектах: полеміка українськомовних часописів між собою, полеміка україномовної преси із польською та російською пресою, ангажоване у полеміку місце української преси у колоніальному та загальносвітовому культурно-інформаційних контекстах, її репрезентативні стосунки із судовою, виконавчою та законодавчою гілками влади у процесі змін суспільно-політичної атмосфері на цьому часопросторі.

Ключові слова: полеміка; преса; колоніальний дискурс; конфіскації; цензура.

Постановка проблеми.

Політика як боротьба ідей, мистецтво – боротьба символів, знаків, образів, економіка – змагання еквівалентів, релігія – боротьба вір: все це так чи інакше задіює у сферу ще однієї боротьби – інформаційної. І якщо засобам масової комунікації зводять пишні собори вищезазначені «влади» – це один бік медалі, а якщо вони самі як залежні чи незалежні від цих владних субстанції полемізують навколо глобальних чи локальних проблем за владу ілюзій – це вже її другий бік, на якому все одно, так чи інакше – кесар або герб, а Бога немає. Очевидна триаспектність цієї теми: 1) українські часописи полемізують між собою; 2) політика польської та російської преси супроти української; 3) «українська преса на світовій виставці». Ці публічні полеміки часто проливають світло на причини «запечатання» (примусового закриття) тих чи інших українських часописів, на суто людські та політичні уподобання їх редакторів, хазяїв, якими часто були політичні партії, угруповання. Підводні рифи їх стосунків безпосередньо, емоційно дають про себе знати саме у листах одних до інших, тому й резонно виділити тему, пункт стосунків преси між собою, в таких от «пресових» умовах.

Мета цієї статті – висвітлення гуманітарної полеміки в західноукраїнській пресі у міжвоєнний (1920-30-ті рр.) період у трьох аспектах: полеміка українських

---

* Матеріал цієї статті був частково використаний у монографії автора: Павлюк І. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр. – Львів: Камінь, 2001. – 286 с.

часописів між собою, полеміка української преси із польською та російською пресою, українська преса у загальносвітовому культурно-інформаційному контексті; диференціація полемічних публікацій за жанрово-тематичною приналежністю до суспільно-політичного дискурсу боротьби ідей, символів, знаків, образів, боротьби релігійних доктрин через посередництво україноцентричних інформаційних (пресових) потоків, із якими у свою чергу боролася тогочасна колоніальна, зокрема польська, політична влада, піддаючи їх цензурі, конфіскації, закриттю, цькуванню редакторів та журналістів.

Методи і методика нашого дослідження передбачають групування за місцем їх друку і за жанрово-тематичною спрямованістю, індуктивно-дедуктивний аналіз тогочасних україномовних часописів і публікацій у них як історичних джерел із застосуванням системно-хронологічного, проблемно-тематичного, жанрово-видового наукових методів дослідження, виокремлення із об'єкта і предмета дослідження інформаційно-аналітичної нейтральної та полемічно-пропагандистської парадигми із проукраїнським, пропольським, антибільшовицьким суспільно-політичними векторами із ідеологічно-міфологічним розрізненням понять «українськомовна» та «україномовна» преса, що в масовокомунікативній площині перетворюють публікації у пресі у метатекст, модальність якого може бути корисною – як позитивний, конструктивний (державотворчий), так і негативний (деструктивний) зразки функціонування масмедіа на колонізованій ворогом/ворогами території, коли доводиться інформаційно воювати на кілька фронтів одночасно. Серед застосованих нами методик дослідження: феноменологічна (неупереджений опис), компаративна (порівняння полемічних пресових текстів досліджуваного часопростору), психоаналітичний (зондування архетипів), герменевтичний (проникнення у скриті смисли текстів), семіотичний (дешифровка знаків), ігровий (розкриття механізмів розвитку феномену), деконструктивістський (пошук маргінальних значень у текстах та смислах свідомості).

Результати та дискусії.

Почнемо із цитати: «Буржуазна демократія вписала на своїх прапорах в крикливій формі кличі про свободу слова і преси. Але мало цього. Кличі ті лягли в основу конституцій всяких т. зв. демократичних республік і уважаються прямо першою заповіддю громадянських свобод в кожній такій республіці. На практиці толеранція преси кінчиться звичайно там, де преса перестає служити інтересам пануючої класи, яка залюбки зве їх інтересами «святої» батьківщини, держави. Не інакше водиться і в польській т. зв. демократичній республіці, а навпаки польська пануюча класа в переслідуванні всякої «нелюбовної» преси випередила далеко своїх побратимів поза межами Польщі. Переслідування ті прибрали застрашуючі форми головно з того часу, коли кермо держави перебрав в свої руки «не партійний», а наскрізь «діловий», «санаційний» уряд Грабського. Вся дійсно пролетарська преса, яка би ярко освічувала всі негативні сторінки «санаційного» експерименту п.Грабського, стала, само собою зрозуміле, для уряду п. Грабського не вигідною і тому рішив він її зовсім придушити. В першу чергу пішли всі українські робітничо-селянські часописи, як «Вперед», «Земля і Воля», «Нова Культура», «Селянська Доля», а там згодом змушено до мовчанки і польські робітничо-селянські часописи а між ними і «Трибуну робітничу». Мало, однак, того, що всі старі видавництва були закриті, в переслідуванні преси пішла польська влада так далеко, що не допускає більше до створення ні од-

ного нового робітничого видавництва не тільки на українських землях під Польщею, головно в Сх. Галичині, але і в корінній Польщі. А коли видавництво, не знаючи про завіщання своєї діяльності, випустить чергове число часопису, то це число опиняється в цілості під поліційними печатками. Так було з «Нашим Шляхом» і «Нашим Стягом». «Щасливішим» під тим зглядом був «Голос Праці», який довідався про своє завіщення своєчасно. Але і те, «щастя» завдячує він не точности тутешніх властей, а тутешньому польському шовіністичному органу «Жице Волиня», який, будучи правдоподібно органом Луцької прокуратури, довідався про завіщення «Голосу Праці» <...>, – розлого цитуємо статтю «Свобода преси», в якій, вважаємо, подано вичерпну характеристику тогочасної ситуації на інформаційно-ідеологічному колоніальному ринку (Свобода преси, 1924).

Звідси зрозуміло, наскільки нерівними були вагові категорії польської та української преси. За польською стояла політична влада, за українською – у кращому випадку духовний ентузіазм, хоча були й парадоксально справедливі ситуації на користь українських часописів, до прикладу, гучний процес «Дзвону» з виданням «Gazeta Poranna» у Варшавському Окружному Суді 20 лютого 1924 року, що закінчився поразкою часопису «Gazeta Poranna», редактора якої – п. Трайдоса – заарештовано на два тижні за зневагу редактора «Дзвону» Володимира Оскілка у статті «Атаман Оскілко». Крім того п.Трайдос був зобов'язаний сплатити 500 злотих польських. Виняток, як підтвердження правила? Тут варто ще зважати на факт, що «Дзвін» (1923–1928) – газета виразно антибільшовицька, але м'яко пропольська.

«Українська громада» друкувала відкриті листи до редакції «Громадського голосу», «яка впала жертвою фальшивих інформацій про відносини взагалі, а зокрема про відносини в Т-вах «Просвіта» на Волині, а тим самим і про наш часопис. Але, навіть помимо ріжниць, які існують тепер між «Гром. Голосом», як органом УСРП, і «Укр. Громадою», як органом УНДО, ми не сумніваємось ні на хвилю, що «Гром. Голос» на нашому місці заняв би по відношенню до українського громадського життя і зокрема до справи «Просвіт» на Волині абсолютно те саме становище (а може навіть гостріше!), яке займали й займаємо ми. Що до «Просвіт» то це є боротьба з намаганням комунізуючих елементів використовувати «Просвіти» для своїх, а з другого боку проти невільного перетворювання «Просвіти» в Луцьку в засіб польської регіональної політики!» (Відкритий лист до редакції «Громадського Голосу», 1927).

Оскільки означені нами пункти стосунків преси між собою за просторовим принципом (російська, польська, українська) так чи інакше переплітаються в окремо взятих полеміках, то все-таки, найкраще розглядати «боротьбу преси між собою» в хронологічному аспекті, історичному, маючи на увазі задекларований типологічний метод.

Майже всі полеміки у той чи інший спосіб пов'язані із розшифруванням тематичних груп («червона преса», «кооперативна преса», «дитячі та шкільні видання» тощо), ідентифікацією їх зі сферами життя суспільства.

Так, «Досвітня зоря» (1923. – Ч.18) у статті В.К-ка «Тішаться – а ми?» задоволена цьогорічною публікацією «Українського голосу» (ч.6), що виходив у Канаді (Вінніпег): «Се молитва і пісня до Бога нашою рідною, красною, як сама Україна, українською мовою, яку Бог зволив нам дати й окрасити. Тільки один недостаток: громада не має ще власного церковного будинку і відправляє Богослужіння в англійській церкві св. Петра».

У статті «Облудна манія» (Дзвін. – 1923. – Ч. 20, 23) Петро Черасєвський полемізує із уже згаданим нами виданням «Gazeta Poranna», яка звинувачує «Дзвін» «у продажності за сорок мільйонів урядові генерала Сікорського. «Газета Поранна» (2 гроши) менше всього накідається на ніби-то таку безчесну витрату грошей Держави Польської. Найбільше її нервує і найбільше неприємно мозолить її виключно себелюбиве око саме існування газети «Дзвін». Але ми би бажали знати, яка газета подобається шановним панам з «Газети Поранної» (2 гроши) окрім її самої? Їм ніколи не подобались і не подобаються – ні «Діло», ні «Батьківщина», ні «Громадський Вістник», ні «Дзвін». Волинь не буде читати «Газети Поранної» також, як не стане читати і французьких газет і також, як Варшава не буде читати газети «Дзвін». «Той чи інший орган свобідного слова не може мати якіхось окремих деспотичних привілеїв, – пише Петро Черасєвський. – Поляки за влади викреслювали зі свого політичного обрїю одверту і практичну мирну співпрацю з представниками інтелігенції українського народу. У двадцяті роки рідко яка газета в Польщі покривала кошти на видання власними засобами. Недобори більшої частини газет доходили мільйонів злотих на місяць. Їх, звичайно, мусив хтось покривати. Польські партійні видання діставали пільгу від партій. Крім того, їх підтримував уряд».

Українська ж преса такої підтримки не мала, її фінансування забезпечували читачі, які не обмежувалися лиш тим, щоб сплатити передплату, але передавали певні суми щомісяця у пресовий фонд того чи іншого часопису. Отож, крім перешкод з боку адміністративної влади самотнім волинським тижневикам доводилося переборювати наймовірні економічно-господарські перешкоди.

«Біла пляма» у характеристиці часописів – їх тиражі, які у вихідних даних, як правило, не подані.

Значно активізувалась газетна війна напередодні та під час виборів. Складачі працювали тоді і вдень, і вночі з 3-4-денним відпочинком, бо для них то були справжні жнива. Друкувалися сотні тисяч найрізноманітніших відозв українською, російською, польською, чеською, німецькою, єврейською мовами.

Так, у час виборів до польського сойму український виборчий комітет Волині ухвалив видавати у Луцьку часопис. Тоді ж виходили в Луцьку щоденники: «Kurjer Wołyński» (УНДО), бельведерський «Dziennik Wołyński», тижневики: «Głos Wołyński: Straży Kresowej» і «Народня Рада». Друкарні у цей час відчували брак українських шрифтів.

І коли у вересні 1922 року вийшло друком перше число часопису «Українське життя» в п'яти тисячах примірників, на нього одразу ж посипались нападки з боку політичних опонентів у їх численних періодичних виданнях. Звідси – із ч. 7 в «Українському житті» з'являються конфіскати. З 37 чисел часопису конфісковано 15. Врешті староство повідомило редакцію листом від 12 червня 1923 року, що Окружний Суд 1 червня 1923 року часопис закрав. Перед тим заарештовано редактора А. Матієнка. Після закриття «Українського життя» видано 2 одноднівки «Селянська правда», з котрих одну конфісковано за 2 статті і 2 одноднівки «Волинське життя», з котрих одну конфісковано за 7 статей.

До 3 вересня 1923 року вийшло в Луцьку 51 число українських часописів, з них 23 числа конфісковано. Всі конфіскати були затверджені Судом, тоді як параграф польського закону від 8 квітня 1919 року гласив, що «стенографічні правозданя соймових засідань не можуть бути конфісковані, хоча в параграфі 31 польської

конституції визначено, що ніхто не може бути покараний за правдиве справоздання з соймових засідань». Так ясно каже польський закон. Але дійсність набагато парадоксальніша. Суд затверджує конфіскації разом із інтерпеляціями, обвинувачує українську пресу в большевизмі. «Владному народові не подобалося, що на сторінках цієї преси малоземельний і покривджений селянин, нуждар-робітник, звільнений і переслідуваний учитель, урядовець знаходять місце для виявлення болів і жалів. Не подобалося декому, що преса наша освідомлює маси національно й соціально і вчить їх, як в рамках закону боротись за поліпшення своєї долі» (Огляд преси, 1936),

«Наше життя» лояльно коментує статтю А. Слівінського із варшавського «Кур'єра Польського».

«Волинське життя» (1923. – 19 черв.) опублікувало статтю «Українське життя», яка закінчується словами: «Хай-же законодавці і ті, що поставлені закони охороняти, дадуть відповідь: чи можна таким чином виробити пошану до влади і чи можливий при таких умовах правильний розвиток у нас громадського життя?»

18 червня луцьке Староство повідомило редакцію «Українського життя», що прокуратура 1-го червня закрила цей часопис.

Цей факт справді мав неабиякий резонанс в українській пресі – аж доки «Селянська доля» радісно не констатувала: «Редактор «Українського Життя» А. Матієнко на волі» (1924. – Ч.3): «Прокуратор обвинувачує Матієнка навіть за ті статті, що були поміщені в ріжних заграничних часописах. А що за границею українські часописи не зв'язані польською цензурою і оцінюють тутешні відносини по їх дійсній вартості і всі критикують тутешні умовини дуже гостро, то їх всіх зараховано до «комуністичної бібули». Так комуністами стали і Петрушевич («Український Прапор»), гетьман Скоропадський («Український Козак») і американські клерикали і т.д. Матієнка звільнили, але його місце в тюрмі не пустує. Його замінили десятки селян, яких позамикали також за «комунізм». Може, хоч закінчений процес відкрив декому очи на дійсність і врятує наше громадянство перед безвинним відбуванням тюремної повинности».

Дуже часто ідеологічно полюсні видання використовують для «проштовхування» «своїх» поглядів на життя і постать Т.Г.Шевченка, його творчу спадщину. Причому чинять це видання, що обслуговують як релігійну, мистецьку сфери, так і часописи активно політичного світогляду. Ворогуючі між собою сторони роблять його публіцистичну поезію своїми щитами, а то й мечами: москвофіли «петербуржцем», слов'янофіли і західники – своїм.

Парадоксальні, життєві протиріччя природно знайшли відображення у його творчості, тому поза контекстом історичного процесу легко обслуговують різні смаки, навколо яких зазвичай сперечається преса. Комуністична, як відомо, трактувала його атеїстом. К.Льницький у 1929 році надрукував фундаментальну статтю «Тарас Шевченко як християнин», де відзначає: «Коли після ріжних переслідувань Т.Шевченко опинився на заслання, то одною з перших просьб його до товаришів було – переслати йому св. Біблію та твори Фоми Кемпійського «Про наслідування Христа». <...> «Жахлива безнадійність, така жахлива, що тільки одна християнська філософія є спроможна боротись з нею... Єдина моя втіха тепер свята Євангелія. Я читаю її, що дня, що години», – так писав Шевченко до найближчих своїх друзів у той час. І ще – «будучи релігійною людиною, поет не зносив жодного лицемірства, а з «яростю обличав» таких християн-лицемірів у палких саркастичних віршах:

*«Храми, каплиці і ікони,
І ставники, і мірри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомимій поклони –
За кражу, за війну, за кров,
Щоб братню кров пролити просим,
А потім в дар Тобі приносим
З пожару вкрадений покров».*

Сама поетична творчість представлялася поетові, як молитовний процес. <...> Тому, згадуючи в ці дні його пам'ять, – згадаймо також християнський заповіт поета:

*«Молітьсь Богові одному,
Молітьсь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітьсь...»* (Ільницький, 1929)

На цю ж тему розмірковує криптонімізований автор – «Л.Л.» у статті «З приводу Шевченківської річниці»: «Така характерна риса Шевченкової поезії: вона носить у собі незаперечний дар духа Божого. <...> В письменника з волі Божої – є ще щось таке в душі, чого не маємо ми, звичайні маленькі люди. Однак зате ми всі, у більшій чи меншій мірі здібні є відчувати й розуміти почуття, мислі й воління великих поетів, читаючи їх твори» (Л. Л., 1930).

Шкода лише, коли є великі, а надто – ідеологічні – розбіжності в розумінні їх загальноземного гуманістичного універсального змісту.

«Релігійність поезії Шевченка може заперечити хіба маніяк атеїзму <...> що всю освіту й світогляд покладає в писанні про особисті та клясові інтереси. «Прокляті питання» людського життя і то у всіх можливих нюансах мінливої людської психології, заняли своє найбільше місце в «Кобзарі», – читаємо там же (Л. Л., 1930).

«Духовний сіяч» друкує також ґрунтовну наукову працю В. Біднова «Дослідження церковної історії в православних країнах» (1931. – Ч. 8. – С. 93-96), де констатується, що «православний греко-слов'янський світ значно відстав в культурному відношенні від західної Європи: географічне положення його та історичні обставини довго ізолювали його від культурних осередків заходу й позбавляли можливості користуватися надбаннями європейської науки та знання. Довгий час православному сходові доводилося задовольнятися тими знаннями, що мала стара Візантія у часи свого найвищого духовного розвитку».

Характерними в пресі 1917-1939 років є полеміки видань, що знаходяться поза регламентованим нами інформаційним простором: тут і лондонська газета «Evening Standard», і преса Відня, Праги, Братислави, «большевицького» СРСР.

Густо інформативною є стаття «У ролі провокатора виступила в Польщі російська преса» (Українська нива. – 1932. – Ч. 18, 19. – С.7), де, зокрема, йдеться про те, що в російських газетах – «Русский голос» (від 10 квітня 1932 р.) та «Наше время» (від 11 квітня 1932 р.) – заявлено, що «нібито широкі кола українського громадянства побоюються висвячення в єпископи Архимандрита Полікарпа», а на доказ цього подано, що «навіть серед членів т-ва ім. м. Петра Могили нема по цьому питанню однієї думки».

«Українська нива» спростовує публікації вищеназваних російських видань, аргументуючи свої позиції через пункти – 1, 2... : «Управа відділу просить Вас, п.редак-

торе, це спростування умістити в найближчому числі Вашої газети. Голова Управи Відділу т-ва ім.Петра Могили у Володимирі митрофорний протоієрей Даміан Герштанський. Секретар свящ. М.Шероцький».

Виявляється, що «Управа питання про хиротонію о.Архимандрита Полікарпа ніколи не обговорювала й протесту проти цієї хиротонії нікому не висилала».

Бурхливі суперечки розгорнулися в пресі навколо так званих «рівенських подій» (19 червня 1934 року мали місце хуліганські вчинки росіян під час служби українською мовою в Рівному). «Волинські дзвони», до прикладу, аналізували їх під рубрикою «Преса», де з'ясується, що «брехливі і тенденційні пункти подала лише брукова преса з почину Краківського, знаного зі своєї безхребетності, «Kurjerka Ilustr». В кожнім разі більшість польської преси спростувала попередні інформації, джерелом яких з початку був згаданий «Kurjerek» і подала правдивий стан речей. Жидівська преса рівно спростувала перші невідповідаючі дійсності вістки, та видрукувала комуніката ПАТ, але за то, російська преса не тільки що не видрукувала комуніката, а сама між собою навипередки творила гнусні і брехливі чутки, годуючи ними своїх читачів. Провід серед цієї «преси» ведуть «Русское Слово» і «Русский Голос». Останньому не зашкодило б, щоб місце осідку своєї редакції Львів змінив на Березу Картуську, бо брехня в житті громадським є рівнож чинником, що вносить неспокій в життя Держави» (Vox., 1934), Не зрозуміла подій, як відзначає автор вище названого огляду, й редакція газети «Діло», хоча «більшість її членів є українцями від уродження».

Часопис «За соборність» глибоко переконаний, що «церковна політика в Польщі московсько-ендецька, що понуро глядять на нас, не маючи сили, зі сторінок «Gazety Warszawskiej», «Русского Слова», «Нашего Времени» і т.п., коли б взяла силу, повила б до ширення сектантства, безбожництва і релігійного індивідуалізму посеред українського народу в таких розмірах, про які не снилось отим підтасовщикам інформацій у Московській пресі про сучасний стан церковно-православного життя на Волині» (За 9 місяців: неперіодичний орган Т-ва ім. Петра Могили, 1935).

Варто також констатувати, що часописи, які виходили на детермінованому нами часопросторі, не лише «сварилися». Часто вони й підтримували одні одних, друкуючи листи підтримки, як-от: «До читачів і передплатників «Українського Життя» (Волинське життя. – 1923. – 19 черв.): «Дня 18 червня Луцьке Староство повідомило редакцію «Укр. життя», що прокуратура 1-го червня закрила цей часопис. <...> Громадяне! Не падайте духом, коли бачите це, що кругом Вас діється! Вірте, що правда перемаже!»

Однонапрямкові видання рекламують одні одних під час передплатних кампаній.

І все ж базовою рисою міжчасописних відносин залишається полеміка. «У той час, як послі з УНДО складають у Сеймі свої заяви і пробують в досить негідний спосіб звести порахунки, преса не ундівська переказує про життя на галицькому терені в досить сумних барвах. Тижневик «Батьківщина» у ч.4 від 2 лютого ось так свідчить про українське галицьке життя: «З краю приходять тривожні вісти. Місцева інтелігенція відтягається від усякої творчої культурно-освітньої і політичної роботи. Одна її частина шугає десь у воздухах, з презирством гледить на усяку творчу щоденну роботу <...> вони спляють самі в собі безплідним вогнем гарючого у чистім полі тернового куща» <...> (Огляд преси, 1936). У ч.5 «Нового села» за 1936 рік знаходимо інформаційний матеріал про те, як зустріла польська преса виступ посла Цілевича під час дискусії щодо бюджету міністерства освіти: «Дальше пи-

сав «Вок», що п.Целевич складав заяву не від цілого українського народу, бо велика частина українців не одобряє політики УНДО». Не милує ундівців і радикальний «Громадський голос», котрий у статті «Міняють переконання як рукавички» (ч.4 від 1 лютого) оцінює ундівців, як групу щодо «татальности держави». У цій статті «Громадський голос» розповідає про редактора ундівського «Шляху нації» п.Зенона Пеленського і його нову орієнтацію проти народовладдя. «Отакі вони галицькі діла і галицька політика: крок вперед, два назад, спочатку вліво, потім вправо. Вчаться люди танцювати!», – резюмує П.П-ий в «Українській ниві» (Огляд преси, 1936).

Щодо комуністичної преси, то навіть на світовій виставці в Парижі її не було: «На стенді було представлено коло 150 назв з усіх країн світу, крім, розуміється, Сovitів. Відомості про пресу українську в Сovitах були подані лише в діарамах» (Українська преса на Світovій Виставі в Парижі, 1938). Така зовнішня «полеміка» природно детермінувала ставлення до видань лівої орієнтації з боку центральніших і правіших, пропольських чи націоналістичних щодо українських, релігійних чи кооперативних...

Висновки.

Базовою рисою міжчасописних стосунків різних україно- та українськомовних часописів міжвоєнного періоду була полеміка, темами для яких поставали: політика (антипольська, пропольська, відповідно – антиросійська, проросійська); релігія (мова богослуження, ієрархічна підпорядкованість церкви); культура (проблеми мови, театральних постановок тощо); шкільна справа; кооперація; становище селянства.

Тобто всі сфери суспільного життя, репрезентантами, дзеркалами яких були часописи, запатентовані нами для дослідження саме в такій (сферній) структурі: кооперативна преса, релігійна преса тощо.

Разом із тим часописи, які виходили друком на детермінованому нами часопросторі, не лише «сварилися» між собою, а й часто підтримували одні одних, друкуючи листи підтримки, рекламуючи одні одних під час передплатних кампаній, беручи спільну участь у судових засіданнях тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Відкритий лист до редакції «Громадського Голосу» (1927), *Українська громада*, Ч. 5.
2. За 9 місяців: неперіодичний орган Т-ва ім. Петра Могили (1935), *За соборність*, Ч. 9.
3. Ільницький К. (1929), Тарас Шевченко як християнин. *Духовний сіяч*, Ч. 9.
4. Л. Л. З приводу Шевченківської річниці (1930), *Духовний сіяч*. Ч. 6.
5. Огляд преси (1936), *Українська нива*, Ч. 5.
6. Приступа Хома. (1923), Смутні роковини. *Селянська доля*. 18 верес.
7. Свобода преси (1924), *Праця*, 28 верес.
8. Українська преса на Світovій Виставі в Парижі (1938), *Шлях*, Ч. 1, С. 23.
9. Vox. Преса (1934), *Волинські дзвони*, 17 лип.

REFERENCES

1. Vidkrytyy lyst do redaktsiyi «Hromads'koho Holosu» (1927), *Ukrayins'ka hromada*, № 5.
2. Za 9 misyatsiv: neperiodychnyy orhan T-va im. Petra Mohyly (1935), *Za sobornist'*, № 9.

3. Il'nyts'kyy K. (1929), Taras Shevchenko yak khrystyanyyn. *Dukhovnyy siyach*, № 9.
4. L. L. Z pryvodu Shevchenkivs'koyi richnytsi (1930), *Dukhovnyy siyach*. № 6.
5. Ohlyad presy (1936), *Ukrayins'ka nyva*, № 5.
6. Prystupa Khoma. (1923), Smutni rokovyny. Selyans'ka dolya. 18 veres.
7. Svoboda presy (1924), *Pratsya*, 28 veres.
8. Ukrayins'ka presa na Svitoviy Vystavi v Paryzhi (1938), Shlyakh, № 1, S.23.
9. Vox. Presa (1934), Volyns'ki dzvony, 17 lyp.

HUMANITARIAN CONTROVERSY IN THE WESTERN UKRAINIAN PRESS DURING THE PERIOD BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Ihor Pavlyuk

*Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine,
01001, Ukraine, Kyiv-1, Mykhailo Hrushevskoho, 4
e-mail: pavlyuk196767@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8698-3498>*

The article highlights the humanitarian polemics in the Western Ukrainian press in the interwar (1920-30s) period in three aspects: the polemics of Ukrainian-language magazines among themselves, the polemics of the Ukrainian-language press with the Polish and Russian press, the place of the Ukrainian press involved in the polemics in the colonial and global cultural – informational contexts, its representative relations with the judicial, executive and legislative authorities in the process of changes in the social and political atmosphere in this time-space.

The purpose of this article is to highlight the humanitarian polemics in the Western Ukrainian press in the interwar (1920-30s) period in three aspects: the polemics of Ukrainian magazines among themselves, the polemics of the Ukrainian press with the Polish and Russian press, the Ukrainian press in the global cultural and informational context; differentiation of polemical publications according to genre-thematic affiliation to the socio-political discourse of the struggle of ideas, symbols, signs, images, the struggle of religious doctrines through the mediation of Ukrainian-centric information (press) flows, which in turn were fought by the then colonial, in particular Polish, political power, subjecting their censorship, confiscation, closure, harassment of editors and journalists.

The basic feature of inter-magazine relations of various Ukrainian and Ukrainian-language magazines of the interwar period was polemics, the topics of which were: politics (anti-Polish, pro-Polish, respectively – anti-Russian, pro-Russian); religion (language of worship, hierarchical subordination of the church); culture (problems of language, theatrical productions, etc.); school business; cooperation; the situation of the peasantry. That is, all spheres of social life, the representatives of which were the mirrors of magazines, patented by us for research in this (spherical) structure: cooperative press, religious press, etc. At the same time, the magazines that were published in the time-space determined by us did not only “quarrel” with each other, but also often supported each other, printing letters of support, advertising each other during subscription campaigns, taking joint participation in court hearings, etc.

Keywords: controversy; press; colonial discourse; confiscate; censorship.